



Araştırma Makalesi / Research Article

SON OSMANLI VALİSİ RÜSTEM PAŞA VERSUS İTALYAN GENERAL ANTONİO GRAF VON CARAFFA: EĞRİ KALESİNİN TESLİMİ VE TESLİM ANTLAŞMASI (1687)

Güner DOĞAN¹

Öz

Viyana Kuşatmasının (1683) başarısızlık ile sonuçlanmasından sonra Osmanlı Devleti'nin toprak kayıpları artarak devam etmiştir. 1684 yılından itibaren farklı cephelerde Avusturya ve Venedik ordusu ile savaşan Osmanlı ordusunun sınır bölgelerinde kaybettiği savaşlardan en önemlisi Budin Kalesinin kaybı olacaktır. Bu kalenin elden çıkmasının ardından Avusturya ordusunun ilerleyişi hızlanacaktır. Bunlar arasında bir diğer önemli stratejik mekân ise Eğri kalesi olacaktır. Uzun yıllar Osmanlı hakimiyetinde bulunan bu kale zorlu bir kuşatmanın ardından ele geçirilmiştir. Kalenin Avusturya ordusu tarafından alınmasının öncesinde sekiz maddeden oluşan bir barış antlaşması (kapitülasyon) ise son Osmanlı valisi Rüstem Paşa ile imzalanmıştır. Antlaşmanın orijinal nüshası bugün Napoli Devlet Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Bu makale işte bu belgenin ortaya koyduğu veriler üzerinden kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğri Kalesi, Rüstem Paşa, Antonio Graf von Caraffa, Luigi Ferdinando Marsigli

LAST OTTOMAN GOVERNOR RÜSTEM PASHA VERSUS ITALIAN GENERAL ANTONIO GRAF VON CARAFFA: THE SIEGE OF EGRI CASTLE AND TREATY OF PEACE (1687)

Abstract

After the failure of the Siege of Vienna (1683), the Ottoman Empire's territorial losses continued to increase. The most important of the battles lost by the Ottoman army in the border regions, fighting against the Austrian and Venetian armies on different fronts since 1684, was the loss of Buda Castle. After losing this castle, the advance of the Austrian army accelerated. Another important strategic place among these was Egri Castle. This castle, which was under Ottoman rule for many years, was captured after a difficult siege. Before the castle was taken by the Austrian army, a peace treaty (la capitulatione) consisting of eight articles was signed with the last Ottoman governor Rüstem Pasha. The original copy of the treaty is preserved in the Naples State Archive today. This article was written based on the data revealed by this document.

Keywords: Egri Castle, Rüstem Pasha, Antonio Graf von Caraffa, Luigi Ferdinando Marsigli

¹ Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-6746-2128.

Başvuru Tarihi (Received): 01.02.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 25.04.2024

Giriş

Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de yer alan Ulusal Müzenin içerisindeki bir resim² Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki mücadelenin önemli dönüm noktalarından birisini anlatmaktadır. Müzenin hemen girişinde bulunan bu devasa boyutlardaki resimde ana karakterler “muzaffer” komutanlardır. Başta Loren Dükü V. Charles'in yer aldığı çok sayıda komutanın bir kale girişindeki portreleri ve onların yerde yatan bir Osmanlı etrafında toplanarak verdikleri poz tarihi bağlamda oldukça çarpıcı bir manzaradır. Bu manzarada yerde yatan kişi Budin'in son Osmanlı Paşası Abdurrahman'dır ve ele geçirilen kale ise Osmanlı Devleti'nin önemli sınır kalelerinden biri olan Budin'dir. 1686 yılının sonlarına doğru ele geçirilen kale Avusturya ordusu için sembolik bir anlam taşımakla birlikte asıl önemlisi Osmanlılardan ele geçirilecek diğer yerler/kaleler açısından değerli bir başarı olarak ön plana çıkmasıydı. Bir bakıma bu kuşatma harekâtı zafer kazanan için kıymetli bir hazine mağlup olan taraf için ise ciddi bir hezimet olarak görülebilir. Jean Berenger'in bu genel başarı/başarısızlık ikileminin dışında yorumu ise önemlidir. Ona göre Budin'in alınmasının Habsburg Monarşisi için politik sonuçları olmuş ve asıl önemlisi Macaristan'ın yeniden organizasyonu noktasında önemli bir açılım sağlamıştır (Berenger, 1995, s.160). İşte bu noktada Venedik Correr Müzesi Kütüphanesinde yer alan Budin'in ele geçirilmesine dair bir rapor bu açılımı sade ancak oldukça gerçekçi bir tespitle şu şekilde altını çizmektedir: “l'adito disatri l'aprirà alle conquiste delle piu' interne provincie del Turco³”.

Budin'in ele geçirilmesi bir bakıma 1683 yılında cereyan eden II. Viyana Kuşatmasının Osmanlılar adına başarısızlığının önemli artçılarından sadece birisidir. Evvla Uyvar'ın ardından Budin'in ele geçirilmesi ve sonrasında Eğri dâhil birçok kalenin Osmanlılardan alınması Osmanlı-Avusturya savaşlarındaki önemli kırılma noktalarıdır. Osmanlılar adına bu olumsuz tablo gerçek manada işin sadece bir cephesini göstermektedir. 1684 yılından itibaren Venediklilerin yeni bir cephe açarak Adriyatik özelinde Osmanlı ordusuna karşı, büyük çapta olmasa da, gösterdiği başarıları da zikretmek gerekmektedir. Öte taraftan Rusya'nın kuzeyden ciddi bir aktör olarak ortaya çıkması da bu tablonun tam olarak anlaşılması adına ifade edilmesi zaruri bir durumdur. Bütün bu cephe ve Osmanlı ordusunun farklı zamanlarda ancak birbiri ardına yenilgiler alması 17. yüzyılın son çeyreğindeki genel manzaranın yine Osmanlılar adına ne kadar kötü olduğunu göstermektedir. Ancak bu tablo içerisinde hiç şüphesiz bazı zaferler de yok değildir. Bunlar arasında Olaş/Ulaş zaferi⁴ ve Belgrad'ın tekrar geri alınmasını örnek olarak verebiliriz.

1686 yılının evvelinde Lega'nın (Kutsal İttifak) üyelerinin başarılı ilerleyişine müteakip son Budin Paşası Abdurrahman'ın Ekim 1685 tarihinden itibaren rakip güçlere yönelik kaleme aldığı çok sayıdaki mektubunun ana teması barış ümitleri üzerine kuruludur. Bugün Venedik Devlet Arşivi Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, evrakı içerisinde bulunan Abdurrahman Paşa'ya ait mektuplar içerik olarak zayıf ancak amaç olarak sadece yapılması muhtemel barış isteğinin tek taraflı cümleleri ile doludur. Kaleme alınan bu mektupların mevcut dosyalarda kopya edilen cevaplarında ise hemen hiçbir şekilde barış kelimesi zikredilmemektedir⁵. Aslında mevcut tablo oldukça açıktır.

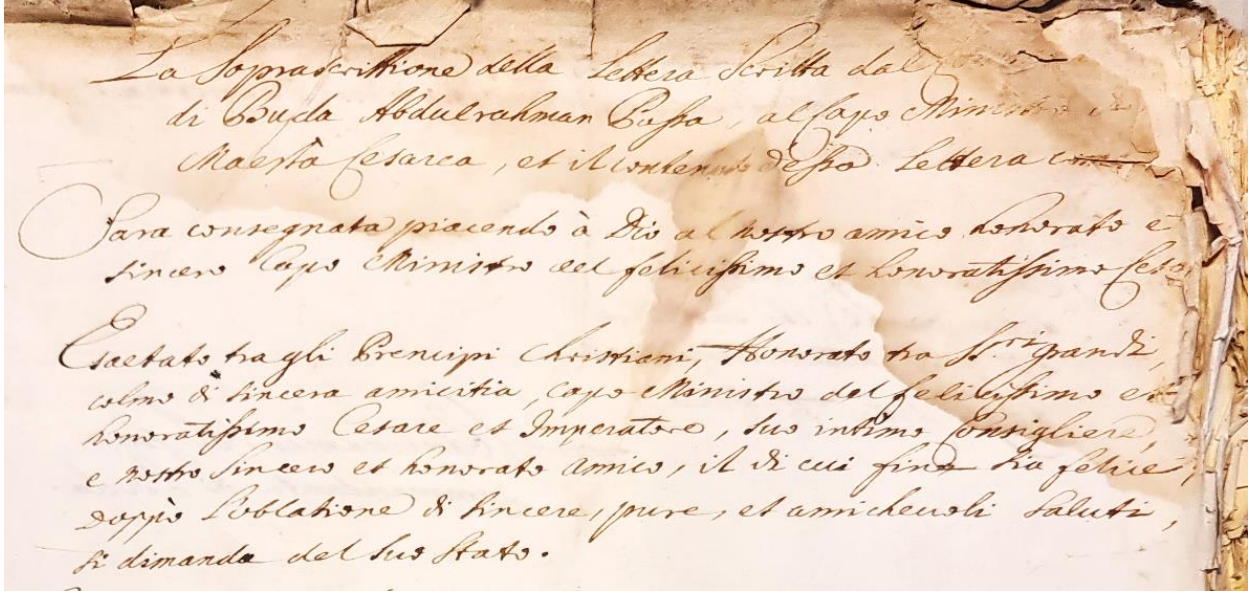
² Budavár visszavétele-Budin Kalesinin Yeniden Ele Geçirilişi. Ressam Gyula Benczúr'dur.

³ “[Budin'in alınması sayesinde]...Türklerin daha iç bölgelerine olan fetih kapıları açılacaktır”. (Bkz.: Venezia, Biblioteca Museo Correr, Ms. Morosini-Grimani, n.515, s.451).

⁴ Birçok mağlubiyetin arasında gerçekleşen bu zaferin sonunda Osmanlı Sultanı gazilere değişik mükâfatlarda bulunacaktır. Şüphesiz bu tarz girişimler önemlidir ve askerin 1683 yılından itibaren azalan isteğini artırmaya yöneliktir. (Bkz.: Ünal, 2023).

⁵ Sıklıkla dile getirilen barış isteğinin sürekli “ısrar” kelimesi ile vurguladığını belirtmek gerekir: “Turchi sempre piu' insistono per la pace e l'Aga stesso, ch'altre volte capito' dal Duca di Lorena al Campo é venuto nuovamente con lettere”. (Bkz.: Archivio di Stato di Venezia (=ASVe), Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:161, n.84, 11 Novembre 1685, Vienna).

Resim 1: Budin Kalesi Kumandanı Abdurrahman Paşa'nın barış isteğine dair Avusturya yönetici ve kumandanları için kaleme aldığı birçok mektuptan birisi.



Kaynak: (ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:161, 5 Agosto 1685, Federigo Cornaro, Vienna).

Başarılı bir şekilde ilerleyen Kutsal İttifakın üyelerinin temel amacı fethedebilecekleri hemen bütün yerleri/kaleleri almak istemeleridir. Bu isteğin 1687 yılında gerçekleştiği önemli noktalardan birisi de Eğri Kalesi olacaktır. Burada bir anekdotu da ifade etmek gerekmektedir; Modena kentinde doğan ancak kaderini Avusturya askeri olarak belirleyen ve 1663-64 savaşında Osmanlı askerine karşı başarı elde etmiş İtalyan asker Raimondo Montecuccoli'nin yerini aldığı bilinen diğer önemli isim Loren Dükü V. Charles'ın ısrarları olmasa Eğri Kalesinin ele geçirilmesi Zigetvar Kalesinin ele geçirilmesinden daha sonraya bırakılacaktı. Çünkü Ludwig Wilhelm von Baden önceliği Zigetvar'a vermeyi arzu ediyordu⁶. Onun isteği her ne kadar 1689'da hayat bulmuş olsa da Loren Dükünün hiç şüphesiz Eğri Kalesinin Budin Kalesi ile olan irtibatından dolayı önceliği buraya verdiği oldukça açıktı.

Osmanlı-Avusturya ilişkilerinde/mücadelesinde bir sınır kalesi olan Eğri'nin Osmanlılar tarafından ele geçirildiği yıl 1596'dır. Dolayısıyla elden çıkana kadar yaklaşık 91 yıllık bir Osmanlı hâkimiyeti söz konusudur. Alessandro da Vedano isimli bir İtalyan tarafından yapılan kalenin mevcut konumu kuşatan orduları oldukça zorlayan bir duruma sahip olduğunu göstermektedir⁷. Bundan dolayı Osmanlı ordusunun da 40-50.000 kişilik bir ordu ile kaleyi ele geçirmesi hiç de kolay olmayacaktır. Ancak 1596 yılında gerçekleşen ve Osmanlı ordusu adına başarıyla sonuçlanan harekâttan çok daha evvel yani 1552 yılında ciddi bir girişimin de olduğu bilinmektedir. Ancak iâşe sorunu, kış ayının zorlu koşulları, hastalıklar ve kalenin zorlayıcı pozisyonu gibi nedenlerden dolayı bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır⁸.

⁶ (Tóth, 2021/292, s.158). Loren Dükünün bir geleneği temsil etmesi ve Montecuccoli'nin onun üzerindeki etkisi hakkında yine aynı yazarın şu makalesi oldukça detaylı bilgiler vermektedir. (Bkz.: Tóth, 2021/2, s.165).

⁷ 1568 yılındaki bir görsel etrafında Eğri Kalesi hakkında verilen bilgiler için bkz.: Brummett, 2009, s.39.

⁸ 1552 yılında cereyan eden kuşatmanın detayları için bkz.: Nemeth-Papo, 2018, s.248-310. Kitabın içinde ilgili bölümün yazarları 1552 yılında Osmanlıların bu yenilgisini "yenilmez Türk imajının" sonu olduğu yönünde bir algıya yol açtığını iddia etmektedirler. Tarihçiler arasında bu imaj kırılmasının 1571 İnebahtı yenilgisi olarak tekrarlandığını ve kabul edildiğini bildiğimizden yazarın ilk olarak iddia ettiği bu olayın da göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünmekteyiz.

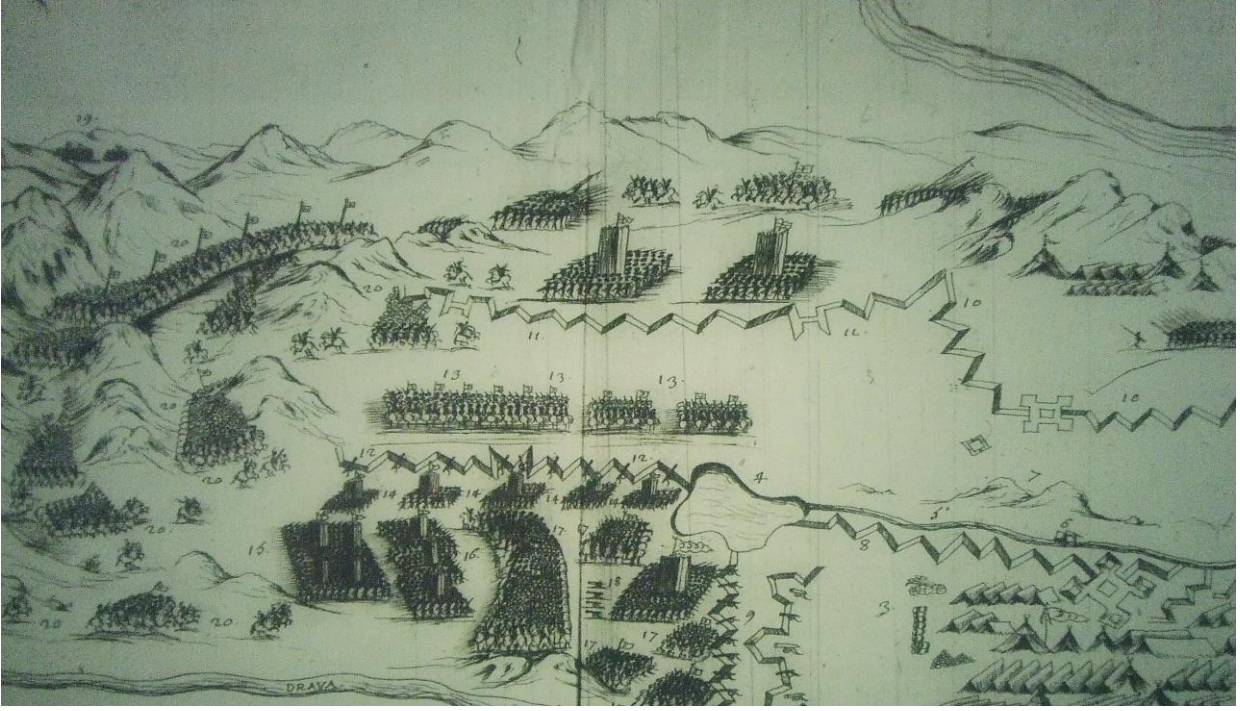
1687 yılında Eğri Kalesinin ele geçirileceği aynı yıl içerisinde Venedik Senatosuna İstanbul'dan gönderilen raporların genel çerçevesi o yıl içerisinde Osmanlı tarafında askeri anlamda gündemde neler olduğunu ve genel olarak Osmanlı askerinin vaziyetini/psikolojisini bilmemiz noktasında önemli olacaktır. Bu bilgiler en azından Eğri Paşası Rüstem'in yardım talebinin uzun bir zaman neden karşılık bulamadığını anlamamız adına değerlidir.

İstanbul'dan 14 Mayıs 1687 tarihini taşıyan ilk rapor Osmanlı askerinin Belgrad yönünde sevkıyatı hakkındadır. Bununla birlikte rapor edenin gözlemine göre Eğri Kalesi de dâhil olmak üzere Macaristan'daki birçok kaleye gıda özelinde ciddi takviyeler yapılmaktadır. Yine bu raporda dikkati çeken bir husus vardır ki Osmanlı askerinin var olan psikolojisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Buna göre Avrupa tarafını özgürleştirmek pahasına Anadolu'daki nüfusu azaltmaya yönelik parayla ve zor kullanarak "koyun" gibi askerler oralara gönderilmektedirler. Bu zorunluluk çoğu zaman ve çoğu askerin firar etmesine de yol açmaktadır⁹! Bu cümlelerde ne derece gerçeklik vardır bilmiyoruz ancak en azından var olan kayıpları ve başarısızlıkları gördüğümüzde askerin bir isteksizliğinin olduğu gayet aşikârdır. Bunun yanında sevk edilen askerlerin iyi silah tutan donanımlı kişiler olduğunu söylemek de zordur. 22 Mayıs 1687 tarihli ikinci raporda dile getirildiği şekliyle, bu askerlerin çok azı silah kullanma hususunda tecrübelidir ve büyük bir kısmı oldukça zayıf ve yeteneksiz kişilerden oluşmaktadır. İşte bütün bu etkenlerin toplamı asker özelinde ciddi bir mutsuzluğa da sebebiyet vermektedir (ASVe, *Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 22 Maggio 1687, Constantinopoli*).

10 Ağustos 1687 tarihindeki bir diğer raporda Çasar'ın ordusunun elli bin kişiden oluştuğu ve bunların ise altı yedi bin kadarının Macarlardan ibaret olduğu bilgisi verilmektedir (ASVe, *Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 10 Agosto 1687, Federigo Cornaro, Vienna*). Her ne kadar Avusturya tarafına dair bu rakamlar verilmiş olsa da Osmanlı askerine yönelik bir rakam telaffuz edilememektedir. Daha evvel tarihli bir raporda bunun zorluğu dile getirilmekte ve Anadolu'dan Avrupa'ya asker sevkıyatının içeriğine ve askerlerin tanımlanmasına dair bir bilginin zor verileceği ifade edilmektedir (ASVe, *Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 14 Giugno 1687, Constantinopoli*).

⁹ "Tutti quelli, che vengano da Asia dicono, che si vâ spopolando l'Anatolia, per liberar il Dominio Europea ch'ha l'Ottomano e come pecore gli fano venire à forza di denaro, et anco per forza di bastonate, se bene molti anco fugano, mà à dir il vero gran forza fano questo anno, e dicono di far cose". (ASVe, *Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 14 Maggio 1687, Constantinopoli*).

Resim 2: 1687 Yılında Macaristan'da Osmanlı Ordusunun vaziyetine dair çağdaş bir görünüm



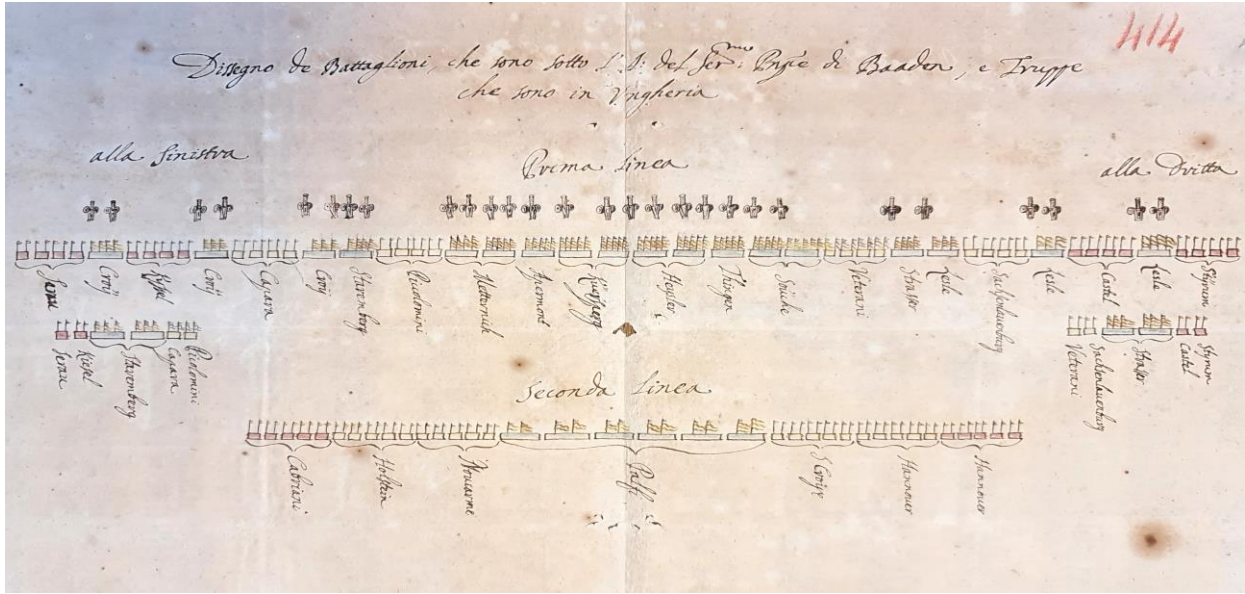
Kaynak: (Archives Diplomatiques du Ministère des Affaires Étrangères (=AMAE), Correspondance Politique, Turquie, Vol.298, 8 Octobre 1687).

1. Eğri Kalesinin Kuşatılması ve Bir İtalyan Generale Teslimi

Daha evvel ifade ettiğimiz gibi, Budin Kalesi ile Eğri Kalesi arasında ciddi bir bağlantı vardır. Bu bağlantıyı oldukça iyi bilen I. Leopold'un ordu kumandanları kaleme aldıkları raporlarında sürekli olarak Budin'i bloke etmenin yolunun ancak Eğri Kalesinin bağlantısını koparmakla mümkün olabileceğini ifade etmektedirler. Bundan olsa gerek, hemen her raporda karşımıza çıkan şu ifade neredeyse standart bir cümle olarak mektuplarda yerini almıştır: “che si stima nec.rio per bloccar Buda e levar la comunicazione ad Erla¹⁰” [Budin'e gidiş yolunu engellemek ve Eğri (Kalesi) ile iletişimi kesmek için gerekli olan..]

¹⁰ ...á chiudere tutti i passi, che conducevano ad Agria, per tenere bloccata quella città à fine di costringerla à rendersi per la fame...”. (Bkz.: Nolano, 1699, s.211).

Resim 3: Avusturya ordusundaki taburların ve bataryaların 1687 yılından sonra Macaristan'da muharebe sahasına tevziini gösteren bir çizim.



Kaynak: (ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:165, 16 Aprile 1690, n.84, Girolomo Venier, Vienna).

Eğri Kalesinin kuşatılması ve ele geçirilmesinin süresine baktığımızda oldukça uzun bir süreye karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Çağdaş bir kaynağın verdiği bilgilere göre bu süre tam olarak otuz dört aydan mürekkeptir (Giustiniani, 1688, s.402). Dolayısıyla diğer kale kuşatmalarına göre hiç de azımsanmayacak bir kuşatma süresi söz konusudur. Kale kuşatmaları hususunda ideal bir kuşatmanın kısa zaman içinde netice vermesi beklenirken eğer böyle olmazsa her türlü sürprize açık olunması gerektiği sıklıkla tekrarlanır (Balestracci, 2021, s.13). Bu kuşatmada her ne kadar süre uzun olsa da herhangi bir sürpriz yaşanmayacaktır. Kuşatma süresinin uzun olmasını iki nedene bağlamak doğru gözüküyor. Birincisi, kale içerisinde Rüstem Paşa'nın herhangi bir açlığa karşı uzun süreli tedbir alması diğeri ise Lega'nın askerlerinin daha evvelki kuşatmalara nazaran güçlerinde meydana gelen nispeten düşüş¹¹.

Kalenin dört tarafından gerçekleşen kuşatma harekâtındaki temel hedef hemen bütün kale kuşatmalarında olduğu gibi (hemen öncesinde 12 Ağustos 1687'de ele geçirilen Uyvar kuşatması buna iyi bir örnektir) içeridekileri aç bırakarak gayesiyle gerçekleşmiştir. Uzun bir kuşatma¹² ve özellikle yedi aylık sıkı tedbirler neticesini sonunda verecek ve Rüstem Paşa, Macaristan'da güçlü bir Osmanlı garnizonu olarak bilinin kaleyi teslim etmek zorunda kalacaktır¹³. Kalede mevcut kişilerin aç kalmasına dair Rüstem Paşa'nın serzeniş kalede bulunanların yedi ay aç susuz kalmalarına yöneliktir¹⁴ ve bir anlamda teslimin artık zorunlu bir durumdan kaynaklandığını zikreden cümlelerdir. Rüstem Paşa şu ifadeleri kullanmıştır: “yedi ay gibi bir müddet aç yaşamamanın üstesinden geldikten sonra padişahlarımdan birinin kendi elleriyle fethettiği bu kaleyi size teslim

¹¹ Burada farklı zamanlarda vuku bulan hastalıkların, sürekli kuşatma harekâtlarının ve her iki sebepten ötürü ciddi sayıda ölümlerin meydana gelmesi vurgulanır. (Bkz.: Nolano, 1699, s.228-229).

¹² Bazı çağdaş kaynaklar bu kuşatmanın 20 Mayıs 1686'da başladığını söylemektedir. (Bkz.: Nolano, 1699, s.215).

¹³ Riccardo Luisi'nin Ortacağ kale kuşatmalarında savunmanın saldırıya göre çok daha kuvvetli olduğu yönündeki tespiti Eğri Kalesi özelinde de kendini göstermektedir. (Bkz.: Riccardo, 1996, s.X).

¹⁴ “...külliyyet ile kal'a kapusundan taşra çıkmalarına mâni' ve muhârebe ile it'âb-ı nefse hâcet olmaduğın bildiğinden, ancak uzaktan muhâsara ile tazyika kani' oldu.” (Bkz.: Defterdar Sarı Mehmed Paşa, 1995, s.283).

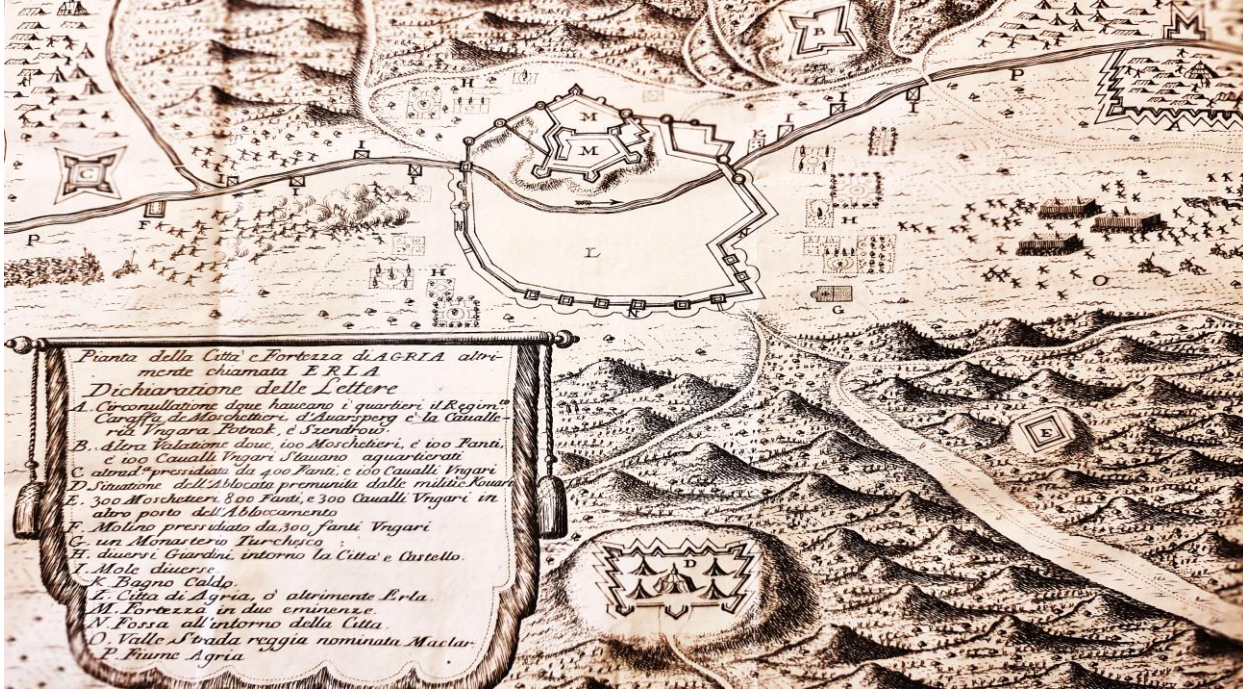
“...alli 28 Novembre, doppo haver mantenuto lo spatio di sette mesi senza pane la Guarnigione, come lo consessò di sua bocca, s'indusse à capitolare, e alli 9 del mese seguente, come, habbiamo detto, havendo fatto sortir dalla piazza i suoi soldati, quasi spiranti cadaveri, ne lasciò à Alemanni il possesso”. (Bkz.: Nolano, 1699, s.244)

etmek zorunda kaldım. Allah'a verdiği bu lütuf için şükrediyorum" (Giustiniani, Venetia, 1688, s.403).

23 Kasım 1687 tarihli Venedik elçisi Federigo Cornaro'nun gönderdiği rapora göre General Caraffa Rüstem Paşa'dan kalenin teslimi ve boşaltılması yönünde bir söz almıştır. Bu raporun yazılı bir belgesinin varlığı bilinmemektedir. Birinci teslim antlaşması olarak niteleyebileceğimiz bu raporun sözlü olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır (ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 23 Novembre 1687, n.340, Federigo Cornaro, Possonia). Bu teslimine dair sözlerin verildiği tarihten sonra Rüstem Paşa'nın uzun süren çaresizliği ve İstanbul'dan gelmesi muhtemel olan yardımların gelemeyeceğini artık anlaması ile kalenin düşmesi art arda gelecektir. Yine çağdaş bir kaynakta ifade edildiği gibi, General Caraffa yüksek ses tonuyla Paşa'nın çaresizliğini haykıracak ve nihayetinde Paşa, kaleyi teslim edecektir (Giustiniani, Venetia, 1688, s.403).

Buradaki vaziyet gerçek manada çaresizlik ve mutluluk içerisinde gidip gelen bir Paşa'nın görünümünü vermektedir. Çaresizlik elbette var olan açlığın neticesidir ve kale içerisinde ciddi sayıda açlıktan ölümler ve ahvâlleri perişan olmuş insanlar vardır¹⁵. Hatta yine aynı yıl içinde elden çıkan, aç bırakılarak kuşatılan ve elde edilen zafere atfen ikinci Mohaç olarak zikredilen Uyvar Kalesinde yaklaşık sekiz bin kişinin ölmüş olması (çoğunluğu yeniçeri) elbette mevcut çaresizliği/korkuyu tetikliyordu (Tóth, 2021/292, s.167). Diğer taraftan mutluluk/şükür söz konusudur; çünkü çok daha fazla ölümler meydana gelmeden sağ salim kale teslim edilmiştir. Paşa, teslim antlaşmasının imzalanmasının akabinde, bu mutluluktan olsa gerek, Caraffa'ya nezaket amaçlı güzel bir hediye takdiminde de bulunmayı ihmal etmeyecektir¹⁶.

Resim 4: Eğri Kalesi General Caraffa tarafından dört koldan kuşatılıyor.



Kaynak: (Giustiniani, 1688, s.97).

¹⁵ "Nemçe Keferesi Eğri kal'asının cevânib-i erba'asında olan karye re'âyâların bi'l-cümle âhar yerlere nakl ü iskân ve kal'a etrafında olan kurây-ı ma'mureleri virân itdiğinden mâ'adâ zahire gelecek yolları dahi vâfir Katana kâfirleri ta'yin itmekle, derûn-ı kal'ada mütehassın olan müslimin bir veçhile taşradan zahire tedârükünü dest-res bulamayup ahvâlleri perişan idi" (Bkz.: Defterdar Sarı Mehmed Paşa, 1995, s.282 ve Râşid Mehmed Efendi, 2013, s.214-215).

¹⁶ "Firmate le capitulationi il Pascià mandó subito un forbitissimo regalo di galanterie Turchesche al Generale Caraffa", (Bkz.: Giustiniani, 1688, s.403).

Rüstem Paşa'nın General Caraffa'ya kalenin anahtarını teslim etmesi ile birlikte¹⁷ kale içerisinde mevcut nüfus da kayıtlara geçmiştir. Kalede toplam kişi sayısı 3500 kadardır (Giustiniani, 1688, s.403). Eğri Kalesi Osmanlı ordusu tarafından 1596 yılında ele geçirildikten sonra kalede yaklaşık 5000 kişi varken bu sayının zaman içinde yani Osmanlı idari düzeni yerleştikten sonra 2000'e kadar düştüğü bilinmektedir (Gezer, 2017, s.143). Dolayısıyla 1687 yılında kaledeki mevcut rakamın salt asker sayısından ziyade kadın ve çocukların da dâhil olduğu toplam bir nüfusu verdiğini belirtmemiz gerekmektedir.

2. Eğri Kalesinin İkinci Teslim Antlaşması

Eğri'de Osmanlı hâkimiyetinin sürdüğü doksan bir yıl boyunca en az elli sekiz altmış beylerbeyinin görev yaptığı tahmin edilmektedir (Dávid, 1994, s.490). Bunlardan sonuncusu Rüstem Paşa'dır. Ona ait olan, Osmanlıca olarak kaleme alınmış ve toplamda iki sayfadan mürekkep belge Eğri Kalesinin Aralık 1687 tarihinde İtalyan General Antonio Graf von Caraffa'ya verilen teslim antlaşmasıdır (ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 13 Dicembre1687, n.347, Federigo Cornaro, Possonia). Bu orijinal belgede yer alan teslim maddelerinin sayısı sekizdir ve metnin sonunda Rüstem Paşanın yine orijinal bir mührü bulunmaktadır. Daha evvel bu belgenin nerede yer aldığı bilinmiyordu. Her ne kadar belgenin içeriğine yani teslim antlaşmasının maddelerine dair bilimiz olsa da¹⁸ Rüstem Paşa'nın mührünü taşıyan belgenin gün yüzüne çıkarılması bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Napoli Devlet Arşivinde, Caprara evrakı içerisinde bulunan bu tarihi belgenin neden Napoli'de olduğu sorusunun cevabı ise muhtemelen Caraffa'nın soyunun Napoli'den gelmesinden ileri geldiğini düşünüyoruz (Archivio di Stato di Napoli (=ASNP), Museo Miscellanea di Scrittura-Stanza 147, Busta, 99, Armadio B 146).

Antonio Graf von Caraffa 1672 yılında Osmanlı ordusunda savaşmak üzere süvari alayında komutan olarak görev yapmış, asıl önemlisi 1686'da Macaristan komutanı olarak I. Leopold'un ordusunda hizmet etmiştir (Jobst, 1980. s. 396, dipnot 57. Aktaran: Çolak, 2009, s.445). II. Viyana Kuşatmasından itibaren Osmanlı ordusuna karşı türlü kuşatmalarda görev alan bu generalin önemli vazifelerinden birisi de Eğri Kalesinin kuşatılması ve teslim alınması olacaktır.

Eğri'nin son Paşası Rüstem imzalı bu teslim antlaşması ya da İtalyanca ifadesiyle *capitulazione*'nin maddelerinden evvel şu ön bilgiyi vererek, daha evvel ifade ettiğimiz gibi, kalenin neden teslim edildiğini açıklamış oluruz. Buna göre Rüstem Paşa yardım hususunda çok talepkâr bir durumda değildir ve mevcut olumsuz durumu çok iyi bilmektedir. Özellikle Eğri Kuşatmasına kadar farklı kalelerin ne kadar hızlı bir şekilde elden çıktığına farklı noktalarda şahitlik ettiğinden ötürü, bunun yanı sıra Temmuz ayından itibaren Caraffa'ya gönderdiği barış isteklerinin karşılıksız kalmasından¹⁹ ve hatta imdâd-ı iâne'ye karşılık bir cevap alamamasından dolayı bir vecihle hallerimizin terahhum olunmadığından gayri cümlesini kullanacaktır. Burada artık bir kabulleniş söz konusudur. Nihayetinde yedi ay süreyle muhasara Haziran 1687'de başlayacak ve Çasar Hazretlerinin serdarı ve cenerali [...] Karafa Eğri Kalesi üzerine asker tayin edilecektir. Kaledeki bu sıkı kuşatma bir süre sonra çok sayıda kişinin açlıktan ölmesine yol açacak ve birçok kişi Rüstem Paşa'ya varub Eğri Kalesi Karafa Cenerale teslim oluna deyü cümlesi ittifak edeceklerdir. Bir bakıma Paşa kalenin teslim edilmesi noktasında her bakımdan çaresiz bir durumda kalacaktır. En nihayetinde kale, sekiz maddeden mürekkep antlaşma metni ile

¹⁷ Kalenin teslim tarihi: 13.12.1687'dir. "...Quest'anno 1098 doppo la festa di S.Giorgio, il Generale dell'Imperatore de Romani Caraffa con le truppe attorno la Fortezza di Erla", (Bkz.: Giustiniani, 1688, s.402).

¹⁸ İtalyanca ve Macarca olarak kaleme alınan iki yayında bu maddeleri bulabilmek mümkündür. (Bkz.: István, 1987, s.231 ve Giustiniani,1688, s.402-403).

¹⁹ Barış isteklerine dair ilk bilgileri Temmuz 1687'den itibaren görmekteyiz. Bu ay içinde bir Osmanlı Ağası yanında yirmi kişi ile birlikte barış isteğine dair mektubu Caraffa'ya götürecek ancak olumlu yanıt alamayacaktır. (Bkz.: ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 27 Luglio 1687, n.162, Federigo Cornaro, Vienna).

General Caraffa'ya teslim edilecektir. İşte bu teslim antlaşmasının ilgili maddeleri şunları içermektedir²⁰:

1.Madde: Eğri Kalesi veya şehirle birlikte tüm mühimmat, toplar ve eşyalar, kaleye ait eşyaları içeren tüm kayıtlar, çanlar, saatler ve şehrin ortak kullanımına ilişkin her şeyle birlikte herhangi bir hile olmadan teslim olunacaktır,

2.Madde: Bu ayın (Safer) 13. çarşamba sabahı Eğri'nin askerleri silahlarıyla çıkacaklardır,

3.Madde: Eğri'nin tüm sakinleri hem yetişkinler hem de kız ve erkek çocuklar, hatta Hıristiyanlardan Türk olanlar bile hiçbir engel olmadan ayrılacaklar. Ancak orada kalmak isteyenler koşulsuz olarak ev ve mülk sahibi olabilecekler. Ayrılanların eşyalarının taşınması için iki yüz elli araba verilecek²¹. Eğri Kalesinden çıkan Müslümanlara akçeleri ile bargir ve araba ve öküz almak için icâzet virilmez ve bizde rehn kalur ve beş ağa, yüklü arabalar serbest bırakılıp kale teslim edilinceye kadar, rehin tutulacak,

4.Madde: Hiç kimse, pişkeş nâmıyla ya da başka bir bahaneyle, Eğri'lilerden tüfenklerini, kılınçlarını ya da başka herhangi bir şeyi talep edemeyecek,

5.Madde: Kaleden çıkanların selâmetle muhâtarasız getürmesi için dört yüz atlı asker ta'yîn olunur. Tokay (Tokaj) üzerinden Varadino'ya (Varat/Varadin) nakledilecekler ve bunların söz konusu arabalarla sağ salim geri dönmeleri için Eğri'nin beş ağası rehin olarak tutulacak ve onlar da daha sonra serbest bırakılacaktır. Tokay'a geçişte Eğri halkına dört yüz somun ekmek dağıtılacaktır,

6.Madde: Eğri'de her ne kadar esir var ise derhal serbest bırakılacaktır, bu sulhümüz imza ve mühürlediği gibi taşra koyuvirile,

7.Madde: Müslümanların hem burada hem de yolculukta zahire satın almalarına mâni olunmayacak, bu durumda onlara yardım edilecek, ağalar dahî alıvirilmesine himmet ideler,

8.Madde: Mezbur maddelerin tam olarak yerine getirilmesi ve herhangi bir belirsizlikten kaçınılması ve yeminimizin, tüm dünyanın Yaratıcısı Allah'a ve Muhammedü'l-Mustafa rûh-ı şerîfleri için gerçek bir yemin olması için, bu imzayı attık ve bizim mührümüzle onayladık. Bu minvâl üzere Ceneral hazretlerinin dahî iltiması üzere. Tahrîran 8 Safer sene 1099.

El-fakîr Rüstem Paşa.

Mir-mirân-ı Eğri

Bu şekilde sekiz maddeden ibaret olan antlaşmaya göre kale müdafileri teslim olacaklar ve çok kısa zaman sonra ise ayrılmak isteyenler beşinci maddede belirtildiği üzere Varat'a doğru yola çıkacaklardır. Bununla birlikte yine Eğri'de kalmayı tercih edenler, General Caraffa'nın özel teşebbüsü ve gayreti neticesinde başka yerlerdeki uygulamalara aykırı olarak burada yaşamayı sürdüreceklerdir. Silahdâr Mehmed Ağa'nın kaydına göre şehir halkının bin beş yüz kadarı Varat'a gitmek üzere yola çıkmış, mevsimin kış olması sebebiyle yürüyemeyecek durumda olanlar civar köy ve palankalara sığınıp bazıları esir olmayı, bazıları da Hıristiyanlığı kabul etmişti. Şehri terk etmek isteyen kul kethüdası alay beyi, iki imam ve bir kısım halk din değiştirmişti (Dávid, 1994, s.490).

²⁰ Metnin daha açık ve anlaşılır olması için maddeleri Osmanlıca ve İtalyanca olarak karşılaştırıp yazmayı uygun gördük.

²¹ Bu sayı Viyana'daki Venedik elçisinin raporunda 300 olarak geçmektedir. (Bkz.: ASVe, *Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania*, Busta:163, 13 Dicembre1687, n.347, Federigo Cornaro, Possonia).

3. Eğri Kalesinin Alınmasından Sonraki Genel Tablo veya Bir Başka İtalyan Asker

Eğri Kalesinin uzun bir kuşatmadan sonra teslim edilmesi ile birlikte Osmanlılar bir cephenin daha düşmana terk edilmesine şahit olacaklardır. Kalenin teslimi ve ardından kalede yer alanların kaderi teslim antlaşmasındaki maddelerde belirtilmiş iken yine kalenin içerisinde mevcut olan askeri malzemenin teslimi ise ayrı bir mevzudur. Bu askeri malzeme farklı askeri araçlardan oluşmaktadır; ancak belgelere yansıyan şekliyle sayı olarak çok fazla olduğunu söyleyemeyiz. Liste şu şekildedir:

Tablo 1: Eğri Kalesinden teslimi ile ortaya çıkan askeri malzeme ve miktarı

İsim	Adet/Miktar
Bronz Döküm Top	110
Patlayıcı (Mina?)	9
Bomba	Sayı Belirtilmemiş
Barut	Miktar Belirtilmemiş
Humbara	5

Kaynak: (ASVe, Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 21 Decembre 1687, n.350, Federigo Cornaro, Possonia ve Giustiniani, 1688, s.403).

Burada vurgulamak istediğimiz diğer önemli bir husus, kaleden çıkan askeri malzemeleri teslim alanın kişiliği ile alakalıdır. Avusturya ordusunda görevli bu kişi Osmanlıların çok da yabancı olmadığı/olmayacakları Bologna doğumlu asker, diplomat, bilim adamı ve kitap meraklısı özellikleri ile bilinen İtalyan kökenli Luigi Ferdinando Marsigli'dir. Marsigli o sıralarda savaş depolarından ve topçularından sorumlu olan bir komiserdir.

Marsigli II. Viyana Kuşatmasına katılmış olmasına rağmen henüz savaşmadan Osmanlılara esir düşmüştür. Kısa süre sonra fidye karşılığı serbest kalmasıyla birlikte tekrar I. Leopold'un hizmetine giren Marsigli hem Budin Kuşatmasında hem de Eğri Kuşatmalarında yer alacaktır. Budin Kuşatması sırasında kalenin ele geçirildiği esnada (makalenin başında bir tablo özelinden tasvir ettiğimiz tanımlamaya bakıldığında) her ne kadar "ortada gözükme de" onun kendi açısından çok önemli bir işi vardır. Anılarında bu durumun altını çizen Marsigli şu ifadeleri satırlarına dökcektir:

"Hâlâ her taraf ateşler içinde ve sokaklar Türklerin cesetleri ile dolu. Ben ise, diğerleri gibi gümüş ve altının peşinde değilim ama Türk kitaplarını topluyor ve aynı zamanda boşaltılan Budin kütüphanesindeki eserleri toplamaya çalışıyordum...Ateşler içinde olan Budin kentinde kendimi bir caminin içerisine attım. Burası daha evvel Macaristan Kralı S.Stefano'ya ithaf edilerek yapılmış bir Metropolitte...Burada iki küçük raf vardı, bunların içindeki kitapları aldım" (Bkz.: Rosen, 1884, ss.165-173).

Bu meraklı şahsiyetin elbette en önemli sıfatlarından birisi asker olmasıdır ve Marsigli başarılı bir askerdir. Topçu subayı olarak kariyerine başlayan Marsigli'nin görüldüğü üzere 1687 yılı sonlarında Eğri Kalesi kuşatmasında da görevini başarıyla yerine getirecek ancak kuşatma sonunda kendisine sorumluluğu çok yüksek bir vazife daha yüklenecektir. Osmanlı askerinin geride bıraktıklarını kayıt altına alıp teslim alması için görevlendirilen Marsigli, daha sonra bir başka kuşatmada Belgrad'da yeniden karşımıza çıkacaktır. Marsigli'nin Osmanlılarla olan ilişkisi son defa bu sefer bir asker olarak değil aksine bir diplomat olarak görevlendirilmesiyle nispeten nihayete erecektir. Marsigli, Karlofça Antlaşması müzakerelerinde Avusturya adına diplomat ve antlaşma imzalandıktan sonra ise bu sefer Osmanlı-Avusturya sınırlarının yeniden tayin ve tespiti için yine bir diplomat olarak görevlendirilecektir²².

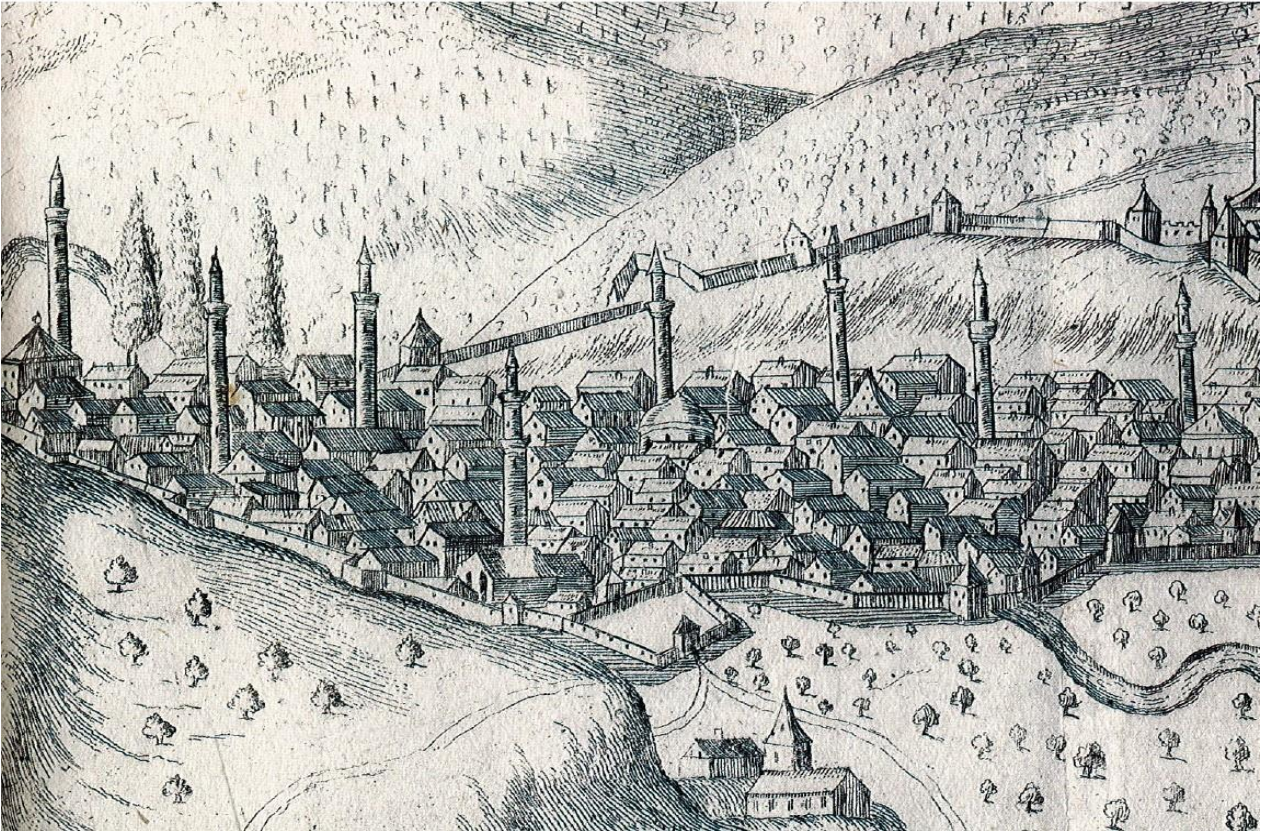
²² Marsigli hakkında şu iki biyografi çalışması oldukça detaylı bilgiler vermektedir: (Stoye, 1994 ve Doğan, 2020).

1687 yılına tekrar dönecek olursak, iki önemli hadisenin sonucunda Marsigli şu tespitle bulunmuştur: “Bu zafer, Hıristiyan dünyasının, bilhassa Avusturya’nın gördüğü en mutlu zaferdir. Ona mutluluk veren bu zafer sultana ve ordusuna felaket getirmiştir ve de getirecektir” (Marsigli, 1732, s.120).

Eğri Kalesinin ele geçirilmesi ve sonrasında önemli roller üstlenen General Antonio Graf von Caraffa ve Topçu Subayı Luigi Ferdinando Marsigli gibi iki İtalyan’ın ortak noktası kaderlerini Viyana Sarayında aramak istemeleri iken diğer ortak noktaları ise her cephede Osmanlı ordusuna karşı savaşıma isteginde olmalarıdır. Buradan hareketle ve II. Viyana Kuşatmasından itibaren Osmanlı askerini en fazla uğraştıran cephenin Avusturya cephesi olduğunu ama en çok uğraştıranların ise İtalyan kökenli askerler olduklarını bir kere daha vurgulamak gerekmektedir

Son olarak makalenin başında yaptığımız alıntıda ifade edildiği gibi, artık Osmanlı topraklarının içerilerine doğru girmek için fırsat hem Budin’in hem de Eğri’nin ele geçirilmesinden sonra artmıştır²³. Bu olumsuz gidişatı durdurmak için 1691 yılında Osmanlı tarafı bir takım girişimlerde bulunsa da bunun çok faydası olmayacak ve 1697 yılında gerçekleşen ve mağlubiyetle neticelenen Zenta Muharebesine kadar birçok yer elden çıkacaktır²⁴. Osmanlı Devleti’nin bu kayıplarının durduğu ya da bir diğer ifade ile resmileştiği tarih Karlofça Antlaşmasının imzalandığı 1699 yılı olacaktır.

Resim 5: Eğri Kalesinin 1687’de teslimi sırasındaki Görünümü



Kaynak: (Yılmaz, *Gül Baba* 2023, s.385).

²³ Öte taraftan 1684 yılında Avusturya ile müttefik olarak bir başka cephede Osmanlı’ya karşı savaşan Venediklileri de unutmamak gerekir. Eğri Kalesinin kuşatıldığı sırada Venedikliler Atina’ya kuşatmış ve kısa bir süre sonra ele geçirmişlerdi. Konu hakkında detaylı bilgiler için bkz.: Magno, 2011.

²⁴ Zenta Muharebesi hakkında bkz.: Doğan, 2022, ss.1-39.

4. Sonuç

Osmanlı Devleti'nin II. Viyana kuşatması ile başlayan kayıplar döneminin en önemli aşamalarından birisi Budin Kalesinin 1686 yılında kaybedilmesidir. Kutsal İttifak'ın asıl üyesi Avusturya ve ardından Venedik'in ittifaka dâhil olması ile birlikte iki cephede Osmanlı askerinin mağlubiyeti ve kayıpları bu yıldan sonra hızla artacaktır. 1687 yılında cereyan eden iki olaydan birisi olan Eğri Kalesi kuşatması ve ardından son Vali Rüstem Paşa'nın kaleyi bir antlaşma ile teslim etmesi daha evvel pek de rastlamadığımız bir sürecin örneklerinden birisi olarak tarihe geçmiştir. Doksan bir yıllık hâkimiyetten sonra uzun bir kuşatmaya son anına kadar dayanan Rüstem Paşa ve Osmanlı askeri en nihayetinde beklenen yardımların gelmemesi ve daha evvel Uyvar Kalesinin uzun süreli kuşatma ile kanlı bir şekilde ele geçirilmesine şahit olmaları ile kale İtalyan *General Antonio Graf von Caraffa*'ya teslim edilecektir. *Daha evvel varlığı bilinen ancak orijinali nerede olduğu bilinmeyen bu teslim antlaşmasının sekiz maddelik içeriği Caraffa'nın Rüstem Paşa ile olan karşılıklı güven üzerine tesis edilmiş bir belgesi olarak okunmalıdır.*

Osmanlı paşası ve İtalyan kökenli Avusturyalı generalin karşılıklı sözleşmeleri ve bunu yazılı bir belgeye dökmelerinin sonucunda kalede bulunan ve uzun süren kuşatma ile zor günler geçiren tebaanın güven içinde kaleyi terk etmeleri sağlanmıştır. Rüstem Paşanın bu inisiyatifi ile birlikte açıklıktan ve yaralanmalardan kaynaklanan kayıpların nispeten önüne geçilecektir. Kaleden çıkan tebaanın birçoğu yakın Osmanlı egemenliği altındaki bölgelere göç ederken belli sayıdaki tebaanın ise Avusturya egemenliğini kabul ederek kaleden ayrılmadığına şahit olmaktayız. Tarihi kayıtlar bize geriden kalanların akıbeti noktasında herhangi bir malumat vermemektedir; ancak geride kalan bir takım malzemeler noktasında belgeler özelinde bazı bilgilere ulaşabilmekteyiz. Antlaşmanın maddelerine göre geride kalanların hemen hepsi Avusturya tarafına teslim edilecektir. Kayıtlara geçtiği kadarıyla ilgili malzeme savaş malzemesinden oluşmaktadır. Belli isimdeki malzemelerin sayı olarak bir bilgisi olmasa da teslim edilenlerin toplamının miktar olarak fazla olmadıklarını görüyoruz. Buradan hareketle Rüstem Paşanın kuşatmaya dayanma gücünün çok fazla olamayacağı sonucunu rahatlıkla çıkarabiliriz.

Kalenin teslim edilmesi ile antlaşma maddelerinden birisi olan kaledeki askeri malzemelerin tespiti ve kayda geçirilmesi noktasında bu sefer bir başka İtalyan askere tesadüf etmekteyiz. Tıpkı İtalyan Antonio Caraffa gibi kaderini Avusturya ordusunda arayan bu kişi İtalya'nın Bologna kentinden gelen Kont Luigi Ferdinando Marsigli'dir. Bir topçu subayı olarak askeri yaşamına başlayan Marsigli kısa zaman içinde Avusturya ordusunda generalliğe kadar yükselecektir. Bu karakterin önemli özelliklerinden birisi Osmanlı Devleti'ni her bakımdan iyi tanıyor olmasından ileri gelmektedir. Diğer önemli özelliği ise meslektaşı ve soydaşı Caraffa gibi Osmanlı ordusunun elinde bulunan birçok kalenin kuşatmasında ve tesliminde yer almasıdır. Tarih araştırmaları özelinden bakacak olursak gerek Caraffa ve gerek Marsigli'nin geride bıraktığı belgeler bize Osmanlı Devleti'nin askeri tarihini anlamamız adına değerli bilgiler vermektedir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Archives Diplomatiques du Ministère des Affaires Étrangères (=AMAE)

Correspondance Politique, Turquie, Vol.298, 8 Octobre 1687.

Archivio di Stato di Napoli (=ASNP)

Museo Miscellanea di Scritture-Stanza 147, Busta, 99, Armadio B 146.

Archivio di Stato di Venezia (=ASVe)

Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:161, 5 Agosto 1685, Federigo Cornaro, Vienna.

- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:161, n.84, 11 Novembre 1685, Vienna.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 14 Maggio 1687, Constantinopoli*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 22 Maggio 1687, Constantinopoli.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 10 Agosto 1687, Federigo Cornaro, Vienna.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 14 Giugno 1687, Constantinopoli.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 27 Luglio 1687, n.162, Federigo Cornaro, Vienna.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 23 Novembre 1687, n.340, Federigo Cornaro, Possonia.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 13 Dicembre1687, n.347, Federigo Cornaro, Possonia.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:163, 21 Dicembre 1687, n.350, Federigo Cornaro, Possonia.*
- Senato Dispacci Ambasciatori e Residenti, Germania, Busta:165, 16 Aprile 1690, n.84, Girolomo Venier, Vienna.*

Venezia, Biblioteca Museo Correr

Ms. Morosini-Grimani, n.515.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Balestracci, D. (2021). *Stato d'Assedio: Assediati e Assediati dal Medioevo all'età Moderna*. Bologna: Il Mulino.
- Berenger, J. (1995). Le Siege de Bude (1686) et ses Conséquences. Jean Claude Allain (Ed.), *Des Étoiles et des Croix* içinde (pp.158-165). Paris.
- Brummett, P. (2009). The Fortress: Defining and mapping the Ottoman Frontier in the sixteenth and seventeenth centuries. *The Frontiers of the Ottoman World*, A.C.S. Peacock (ed.), içinde. (pp.31-55). USA: Oxford University Press.
- Çolak, S. (2009). Avusturya Elçiliği Esnasında (1688-1692) Zülfikâr Paşa'nın Lehistan vekilleri ile yaptığı sulh müzâkereleri. *Bellekten*, 73, 443-464.
- Dávid, G. (1994). Eğri, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde, (C.10, ss.489-491). İstanbul: TDVİAM.
- Defterdar Sarı Mehmed Paşa, (1995). *Zübde-i Vekayiât*, Abdülkadir Özcan (haz.). Ankara: TTK Yayınları.
- Doğan, G. (2020). *Sınırlar üzerinde bir hayat: İtalyan General Kont Luigi Ferdinando Marsigli ve Osmanlı İmparatorluğu (1679-1732)*. Ankara: İtalya Kültür Derneği Yayınları.
- Doğan, G. (2022). Venedik elçisinin raporlarında Zenta Savaşı ve Osmanlı Ordusunun harp düzeni hakkında yeni bilgiler. *Harp Tarihi Dergisi*, 5, 1-39.

Son Osmanlı Valisi Rüstem Paşa Versus İtalyan General Antonio Graf Von Caraffa: Eğri Kalesinin Teslimi ve Teslim Antlaşması (1687)

- Giustiniani, B. (1688). *Historia Degl'Avvenimenti Dell'Armi Imperiali Contro Ribelli, et Ottomani, Confederationi, e Trattati Seguiti frà le Potenze di Cesare, Polonia, Venetia, e Moscovia*. Venetia.
- Gezer, Ö. (2017). Macaristan'da son Osmanlı Garnizonu: Temeşvar'a 'Eğri Nizamı'nın verilmesi ve maliyeti. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 141-156.
- István, S. (1987). *Heves Megye És Eger Visszafoglalása a Töröktől*. Eger.
- Luisi, R. (1996). *Scudi di Pietra: I Castelli e l'arte della Guerra tra Medioevo e Rinascimento*. Roma: Laterza.
- Magno, A. M. (2011). *Atene 1687: Venezia, I Turchi e la Distruzione del Partenone*. Milano: Il Saggiatore.
- Nemeth, G. Papo-Adriano P. (2018). *Le Guerre Turche in Ungheria, 1551-1553*. Trieste: Luglio Editore.
- Nolano, G. B. (1699). *Historia della Vita di Carlo V. Duca di Lorena e di Bar*. Venetia.
- Râşid Mehmed Efendi, (2013). *Târih-i Râşid ve zeyli*, cilt:1, Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur vd. (haz.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Rosen, V. (1884). Remarques sur le Manuscrits Orientaux de la Collection Marsigli a Bologna. *Atti Acc. Dei Lincei*, III/12, 165-173.
- Stoye, J. (1994). *Marsigli's Europe: The Life and Times of Luigi Ferdinando Marsigli, Soldier and Virtuoso, 1680-1730*. New Haven-London: Yale University Press.
- Tóth, F. (2021). Le Vrai Visage d'une Bataille Réflexions à Propos de la Découverte d'une Source Inédite sur la Campagne de 1687 en Hongrie à la Bibliothèque Nationale de France. *Dix-Septième Siècle*, 292, 149-177.
- Tóth, F. (2021). La Pansée Militaire du Duc Charles V de Lorraine et ses Sources. *Antologia Militare*, 2, 159-186.
- Ünal, M. A. (2023). *Zafer Sabahında Padişahın Gazilere mükâfat: 1696 Tarihli İn'âmât Defteri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Wolfgang J. (1980). *Der Gesandtschaftsbericht des Zü l-fiqdr Efendi über die Friedensverhandlungen in Wien 1689*. Wien.
- Yılmaz, M.E. (2023). *Gül Baba ve Osmanlı Macaristanı'nda mânevi miras*. Ankara: TİKA.

Ekler

Ek 1: Rüstem Paşa'nın Kaleme Aldığı 2 Varaklık Teslim Antlaşması

الحاکم والایمن من سنج بیگ و کرم قلمی که در روز شنبه اول ذی القعدة و فیضان
وقوعه خدیو بطران و جمعی غلامان مسلحین علی بن معروف بن حماد و قوزجو بن ابراهیم و در
و حین اربعه و کماله یونس بن ابی اسحاق و کثیره و صبح بر روی کوه
و خطه خدیو بایست ه رویب زمره حضرت نوح و کماله خط صوره و فقه کماله
ارمله و اعانه طابع و کماله حضرت نوح از راه فرید و فقه لایقین بر وجه کماله
ترجمه از کماله خدیو غیره کماله بنی طیف صبح کماله حضرت نوح کماله زمره
حاکم رستم خدیو کماله سروران و جنرالان و کماله قلمی که در روز شنبه
عسکریه اربعه و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
قلمی و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
فکر و نوح و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
حکله و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
غلامان مسلحین و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
اوله جو جمعی من اتفاق و سنج بیگ اوله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه خطه ای یک و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
از کماله بنی حین اربعه

کرم قلمی که در روز شنبه اول ذی القعدة و فیضان
وقوعه خدیو بطران و جمعی غلامان مسلحین علی بن معروف بن حماد و قوزجو بن ابراهیم و در
و حین اربعه و کماله یونس بن ابی اسحاق و کثیره و صبح بر روی کوه
و خطه خدیو بایست ه رویب زمره حضرت نوح و کماله خط صوره و فقه کماله
ارمله و اعانه طابع و کماله حضرت نوح از راه فرید و فقه لایقین بر وجه کماله
ترجمه از کماله خدیو غیره کماله بنی طیف صبح کماله حضرت نوح کماله زمره
حاکم رستم خدیو کماله سروران و جنرالان و کماله قلمی که در روز شنبه
عسکریه اربعه و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
قلمی و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
فکر و نوح و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
حکله و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
غلامان مسلحین و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
اوله جو جمعی من اتفاق و سنج بیگ اوله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه خطه ای یک و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
از کماله بنی حین اربعه

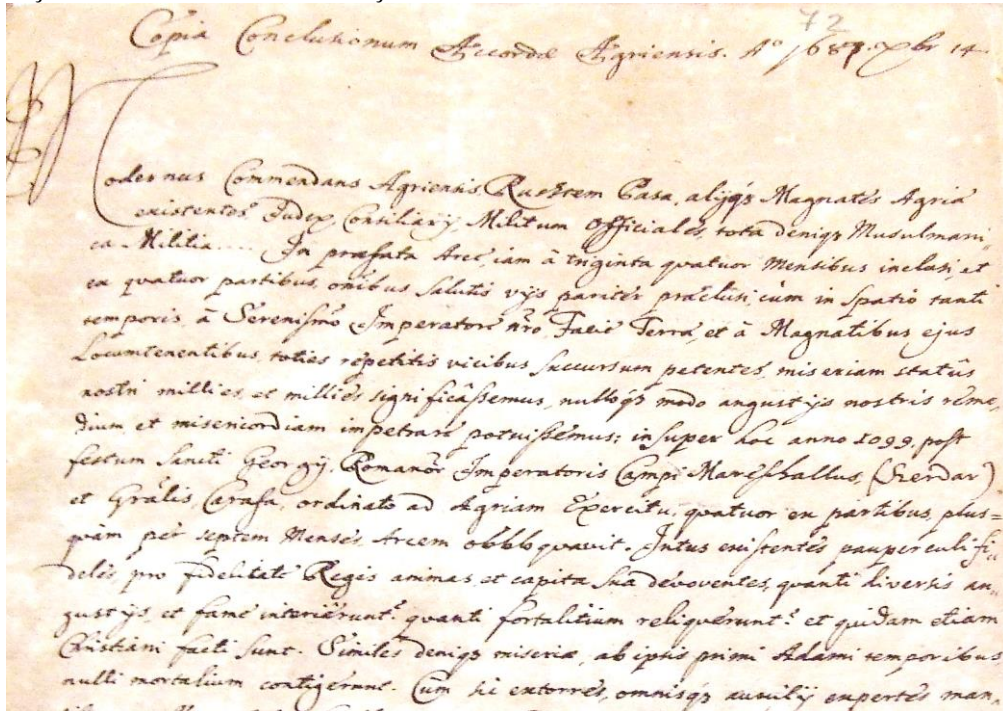
کرم قلمی که در روز شنبه اول ذی القعدة و فیضان
وقوعه خدیو بطران و جمعی غلامان مسلحین علی بن معروف بن حماد و قوزجو بن ابراهیم و در
و حین اربعه و کماله یونس بن ابی اسحاق و کثیره و صبح بر روی کوه
و خطه خدیو بایست ه رویب زمره حضرت نوح و کماله خط صوره و فقه کماله
ارمله و اعانه طابع و کماله حضرت نوح از راه فرید و فقه لایقین بر وجه کماله
ترجمه از کماله خدیو غیره کماله بنی طیف صبح کماله حضرت نوح کماله زمره
حاکم رستم خدیو کماله سروران و جنرالان و کماله قلمی که در روز شنبه
عسکریه اربعه و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
قلمی و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی حین اربعه و صوره ایلدیز بیگ و کماله بنی
فکر و نوح و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
حکله و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
غلامان مسلحین و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
اوله جو جمعی من اتفاق و سنج بیگ اوله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه خطه ای یک و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
ایکوه بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه و کماله بنی حین اربعه
از کماله بنی حین اربعه

Ek 2: Rüstem Paşa'nın Kaleme Aldığı Teslim Antlaşmasındaki Mührü: Abduhû Rüstem bin Ahmed



Kaynak: Archivio di Stato di Napoli (=ASNP), Museo Miscellanea di Scritture-Stanza 147, Busta, 99, Armadio B 146

Ek 3: Antlaşma Metninin Latince Giriş Kısmı.



Kaynak: Archivio di Stato di Napoli (=ASNP), Museo Miscellanea di Scritture-Stanza 147, Busta, 99, Armadio B 146.